

Elődeink nyomában

Háromévi próbálkozás után végre néhányan el tudtak helyezkedni erdészeti munkakörben, és feleségek és felnőtt gyerekek munkaalkalmai is az Ausztriában maradást segítették. Valójában továbbra is a „mohikánok”, a legidősebb csoport jövője volt a legkilátástalanabb. *Vitézy (Früstök) László* volt magyar erdészeti igazgató 66 éves volt, *Farkas Jenő* csak 57, de beteg, és a többiek is hasonló korban voltak; nem ideális helyzet elmenni favágónak pár évre, nyelvet tanulni és utána elkezdni egy új életpályát. Jött ugyan egy biztató válaszléssel Argentínából: „Tudjátok, azt hittem, hogy már minden megkövült bennem, de mikor leveleteket olvastam, eszembe jutott a régi Selmec, és a szívem nem tud feledni. Elfogott valami erős nosztalgia – nagyon szeretnék együtt lenni veletek.” Reméli, hogy tudna szerezni 5-6 belső térképészeti munkahelyet, amit idős korban is lehetne végezni, és ha minden kötés szakad, akkor lenne lehetőség elmenni gazdag német családokhoz ház-mester/szakácsnői kombinációban, s akkor a nyelv se probléma. Az aláírás: Bándi (azt hiszem, ez *báró Bánffy Endre*, aki már évek óta ott élt).

Ugyanebben az időben felcsillant egy lehetőség az USA-ból, ami eddig teljesen kizárt volt. *Lengyel Sándor* megadta a címét egy állítólag magyar erdésznek, aki talán tudna segíteni: *Allen de Chany*. Farkasnak „Heureka” pillanata lehetett, amikor arra gondolt, hogy ez nem lehet más, mint selmeci barátja és évfolyamtársa, *Csányi Aladár*. Azonnal megeresztett egy hosszú levelet. „Lehet, hogy 34 év után már nem emlékszel, a Sztankayéknál laktam kamarással, Gellért Gézával, a patika feletti szobában.” Levelében felsorolja a kollégák nevét, akiket Csányi biztos ismert diákkorából. A válaszból kiderült, hogy nem csak ismerte őket, de *Simonkay (Schmotzer)* a firmája volt. A nyolc oldalas levél így fejeződik be: „Igyekeztem mindnyájunk nevében a mi SOS kérésünket előadni. Ismétlem, kizárólag csak erkölcsi segítséget kérünk, és valamilyen bevándorlási tanácsot. Beléd vetjük minden reményünket, a régi selmeci cimborába. Várjuk légipostás választ, régi selmeci testvériséggel.”

Elődeink nem csalódtak Csányiban. Levelük feladásától számítva 16 napra megérkezett egy húsz(!) oldalas válasz. „Egy órával ezelőtt vettem kezembe leveletek, és bár az élet kökeményé gyúrta

érzelmeimet, s könnyezni utoljára anyám temetésén láttak, de most ilyen állapotban válaszolok. Akármilyen keserves is a sorsotok, jól tettétek, hogy elhagytátok szerencsétlen szülőföldünket” – így kezdődik levele. A bevándorlási lehetőség szinte lehetetlen a komplikált törvények és quota rendszerek miatt, és ráadásul a magyarok háborús ellenségnek számítanak, de ígéri, hogy megtalálja a segítség módját. „Áldjon meg a selmeci Atyaúrsten mindnyájatokat erővel, bizalommal és hittel” – fejezi be levelét. Ígérete és melegszívű levele nagyon feldobta a mohikánokat. Valóban óriási szerencsájuk volt, mert a vak véletlen úgy hozta, hogy ha létezett egy személy USA-ban, aki tudott segíteni, az ő volt. Csányi személyes barátja volt az egyik legnagyobb vezető politikusnak, *Henry Cabot Lodge* szenátornak, a későbbi alelnök-jelöltnek. Ráadásul pont akkor Lodge a szenátusban az új bevándorlási törvény szponzora és szakértő hatalma volt.

Egy évig tartott a bevándorlási bürokrácia akadályversenye, és közben egy tragikus haláleset Münchenben, de Csányi biztató levelei rendszeresen érkeztek. Nemcsak segítőkészsége volt kiemelkedő, hanem levelei most 60 év után is a világpolitika alapos ismeretéről, és profétai meglátásokról tanúskodnak. Öbölháborút jósol az olaj miatt, közel-keleti válságot, kiéleződő hidegháborút. Természetesen levelei jelentették a reményt a napi életben a menekülteknek – „fontosabb, mint a napi inzulin” – írja Farkas. Firmája örömben úszik: „Akad-e még e széles világon még egy hasonló, önzetlen, segíteni akaró barát, a selmeci szellemet testetítője? Ma is ugyanaz a kedves, örökifjú selmeci diák; Isten áldotta tehetsége mellett megmaradt szíve és idealizmusa.”

1949-ben, hosszú és keserves hajózás után megérkezett a 7 erdész mohikán és 23 családtag új hazájukba. Szétszóródtak a nagy országban, de erős kapcsolatuk megmaradt. Minden évben tartottak egy többnapos „csúcstalálkozót”. Soraik kezdtek ritkulni, de ez lett az új É-Amerikai nucleus. Dél-Amerikából később többen áttelepédtek, és egy-egy új jövevény is érkezett, mint pl. a 75 éves P. K., aki 1951-ben egyedül, Kőszegnél szökött át a határon. 1957-ben, amikor a vancouveri Sopron Fakultásnak híre elterjedt, akkor nemcsak ők, hanem más országokból is felvették a levelező kapcsolatot velünk. Nevük szerepel *Roller* könyvében (Sopron

Chronicles), és a kiegészítő címtárban. *Jablánczy* professzor sok levelet megőrzött egy ládában, amit később *Takács Józsa* barátom jóvoltából én örököltem. Húsz évig a Magyar Mérnökök világszövetségének igazgatósági tagja voltam, és ebben a kapacitásban is szerencsém volt felfedezni öreg firmákat.

Kezdem egy fatörzs leírásával, egy kis menekült erdőmérnök-csoporttal, és rövid idő alatt ebből egy terebélyes korona lett szétfutó ágakkal. Minden új levél vagy beszámoló egy új emberi sorsot, dokumentfilmbé való életet tárt fel. A mindennapi epizódok és hírfosz-lányok, amiket a kapcsolatok és közvet-kezmények fontak össze szellemi örökségnek, érték lehet mindazoknak, akiknek a szívében még él az Alma Mater és a selmeci szellem. Dolgozom egy részletes listán, s most csak egy kis ízelítőt szeretnék adni a szétágazó korona terjedelméről, mind az 1956 előtti időből.

Gerard de Pottere, magyar sízszalombajnok, California

Bujtár Ágoston, Perzsia (Irán), de főleg Afganisztánban tervez vasutakat.

Havas István, Törökország, erdészeti Igazgató.

Asbóth Pál, a hollywoodi MGM stúdió dél-amerikai igazgatója.

Gerlay (Klee) Alfonz, Ausztrália, hivatásos kigyóőr- vadás.

Bacsó Gergely, tudományos kutató, Svájc.

Ijjász Ervin, professzor, Medelin, Colombia.

Stranzky János, kutató/professzor, vadgazdaságtan, Texas.

Sartorius László, UNESCO tanácsadó, Genf, Svájc.

Sok az ág, kevés az idő, lehetne még nyomokat keresni sok irányban. Egy amerikai egyetemen (Clemson) az egyik főépület egy magyar erdőmérnökről lett elnevezve. Ilyen néven (*Leboczky*) négyen végeztek Selmecen. Mi itt a háttér? A venezuelai gyémánt lelőhelyek felfedezője egy magyar erdőmérnök, és a televízióban is láttam többször az 50-es évek végén. Mikor ott dolgoztam 68-ban, akkor nem sikerült találkozoznunk, és később már hiába kerestem. Állítólag ötödik feleségének kedvéért valami spanyol/indián nevet vett fel.

Csupán négy személyről szeretnék pár sort írni, mert életük erősen összefonódott a közösséggel, a másokért való munkával.

Farkas Jenő 1893-ban született. Négy évig katona, egy évig hadifogoly az orosz fronton. 1920-ban kapta oklevelét. Az Esz-

terházy birtokok erdészeti igazgatója volt. Katonatiszt és erdész hallgató fiát egy orosz katoná lőtte le Ausztriában. Maradhatatlan érdeme, hogy fáradtságot nem kímélve összefogta a menekült magyar erdészeket. Megalapítja, és hihetetlen buzgósággal szerkeszti a Családi Értesítőt. Betegsége ellenére hihetetlenül szétágazó levelezést végez, hogy kapcsolatot szervezzen minden külföldi kollégával. Fiatalon, 1953-ban halt meg, röviddel USA-ba költözés után. Temetésén mondta *Jellachich László*: „Jenő volt mindnyájunk legönzeterlebb és legszeretőbb kollégája.”

Jellachich László 1902-ben született, erdőlómérnöki diplomája mellett kultúr-mérnöki diplomája volt a Műegyetemről, majd francia technikai doktorátusa Nancy-ból, és jogi doktorátusa Pécsról. A II. Erdészeti Világkongresszus titkára, a Duna Bizottság tagja. Társzerkesztője a Családi Értesítőnek. USA-ba költözés után mérnöki vállalatot épít ki. Mikor a Soproni Divízió megalakult Vancouverben, akkor tőle kaptuk az első üdvözlő levelet, és felajánlotta segítségét.

Csányi Aladár Selmecebányán született 1891-ben. Az első világháborúban ő is tiszt az orosz fronton. Nagy tehetségű, kitűnő fiatal erdész, hamar vezetői állásokban. A 20-as évek elején elhagyja az országot. (Az ok ismeretlen. Egy levélben találtam egy burkolt célzást: „A grófnő nagyon szép volt, de a komornája meg egyenesen gyönyörű, koromfekete hajával.”) Sok kaland, kemény munka és fél tucat ország után az USA-ban köt ki. Mint hadmérnök gyorsan halad előre, eredményei kitűnőek, munkája igen szétágazó. A 30-as évek végén a „Florida Csatorna” tervezését irányítja. A csatorna átvágta volna a Floridai-félsziget nyakát, lerövidítette volna a kereskedelmi hajózást, és az atlanti flotta mozgását a Golf felé, és biztos menedéket adott volna a tengeralfjáróknak a németek ellen egy esetleges háborúban. Szerencsére a csatorna nem készült el, óriási természeti károkat okozott volna, és az egyedülálló everglade ökoszisztéma is eltűnt volna. A háború után a Veterán Adminisztráció főmérnöke, keze alá tartozik egy kontinensre kiterjedő infrastruktúra, kórházaktól üdülőkhöz, repülőterektől parkokig. „Ha lesz még egy háború, akkor biztos én tervezem a katonai mobil bordélyházakat” – írja egy levelében. Szoros kapcsolatban áll a magyar származású tudósokkal, és bár nem politizál, ismeri a magyar emigráció vezetőit (*Eckhardt Tibor*, *Nagy Ferenc* stb.). Maradt benne egy kis erdész vér is. Magyarországot duglászfenyőmagot akart venni, de az USA megtagadta a vételt, mert háború

után is fennállt az eladási tilalom ellenséges országok felé. Személyesen ment el a földművelési miniszterhez és *Montgomery* nagykövethez. Nemsokára feladott a US Forest Service 15 kiló magot. Ingyen. Érdekes, hogy közeli barátsága *Lodge* szenátorral hogyan kezdődött. Csányi kitűnő táncos volt, úgyszintén felesége, aki 22 évvel volt nála fiatalabb. Egy nagy bálon a Waldorf-Astoriában a Csányi házaspár nagyon kitett magáért. *Lodge* szenátor odament hozzájuk, bemutatkozott, és megkérte Csányit, hogy táncoltassa meg feleségét. Csányi beleegyezett, ha *Lodge* az ő feleségével táncol. Utána együtt maradtak beszélgetni, és megindult egy későbbi szoros barátság a két házaspár között. (Azt itt hozzáfűzöm, hogy évekkal később 1956-ban, és utána az elnökválasztási vitákban *Lodge* a magyar ügyek legnagyobb támogatója volt.) A mohikánok megérkezése után Csányi elválaszthatatlan barátjuk lett öreg cimboráinak. Sajnos *Farkas* korai halála után (53) Csányi is meghalt (55). Égő házából kimentette feleségét és gyerekeit, de mikor visszatért anyósáért, az életébe került.

Koller Pál 1894-ben született; erdőlómérnöki oklevele mellé Magyaróváron is oklevelet szerzett. Ő is katoná az orosz fronton, és utána hadifogoly Szibériában. Kitűnő nyelvérzéke volt, nyolc nyelven beszélt. Ez segített egy kicsit helyzetén Ausztriában, mert tolmácsként dolgozhatott. Csoportjuk USA-ba indulása előtt tragikusan elveszti feleségét. (Tévedésből! megmérgezték egy müncheni kórházban.) Első amerikai munkaköre nyelvtanítás az egyetemen. Rövidesen az Ohio Power Co. erdésze lesz. Fő munkaköre a vállalat nagyméretű külszíni fejtés utáni területek erdősítése, rekreációs létesítmények és mesterséges tavak tervezése. Mint a vancouveri Sopron Divisio vendégprofesszora élő híd a két emigrációs hullám és két nemzedék között. Gyakran képviseltük együtt csoportunkat fogadásokon és egyéb eseményeken, gyűléseken. Ma is nagy kitüntetésnek érzem, hogy barátjának és kollégájának tekintett, bár gyakran „ős dunántúlinak” titulálta angol kiejtésem. Későbbi években gyakran meglátogattam Ohióban. Hetvenkét éves korában is még dolgozott. Kézzel rajzolt négyzetméteres üzemtérképei mesterművek voltak, és ezekből kettőt magammal vittem. Bekereteztettem, és kiakasztottam tanszékem folyosófalára, hogy lássák ezek a yankee gyerekek (University of Connecticut), hogy Selmecebán milyen volt a szakmai színvonal. 76 éves korában újránősült, és 1972-ben Clevelandban hunyt el.

A feldolgozott anyagra visszanézve több szubjektív, de értelmileg is megindokolható észrevételt tudnék tenni. Nagyon jól megválogathatták, hogy kiből lett selmeci vagy soproni erdőlómérnök hallgató. Életük bizonyítja, hogy jól képzett, tehetséges és mindenhol talpra esett egyének voltak, bárhova is vitte őket a sors. Becsületre, tisztességre és elvekre nagyon sokat adtak. *Lengyel Sándor*, aki 1912-ben végzett Selmecebán, így ír a kollektív erdőlómérnöki társadalomról: „Nagyon szerencsés a szakmánk; köztünk rosszcsontpeti ritka, mint a fehér holló. Másból talán az egyetem és az élet nehézsége kiöli az emberekből a jót, amíg Selmecebán a baráti közösség pedig pont táplálja.” Az is furcsa, bár jellemző, hogy bár hazájukat elhagyták, a magyar erdők sorsa szívügyük maradt életük végéig. Mohón olvastak minden otthoni szakkikket, és a legapróbb részleteken is parázs vitákat folytattak. Hónapokon keresztül folyt egy levélváltás Brazília és Ausztria között, hogy melyik tölgy lenne legalkalmasabb Somogyban. A legfontosabb pedig az, hogy a selmeci hagyomány mágneses erővel kötött össze egyéneket messze országok és generációk között. Mindennapi tettek mutatták, hogy a hagyomány náluk nem felvett szavak, hanem egyéni karakterük szerves részei.

Kezemben egy kis papírfüzet. Tintával papírra vett hangjegyek, és a nótaszövegek szabatos mérnöki kézírással, ahogy még *Staszi* tanított bennünket. Selmeci diákszótár-részlet, és egy-két könyvlap-másolat. A címlapon csak ennyi: *Egyházi Jóskától*. Kinek küldte? Öreg barátainak, hogy ne felejtsek? Nekünk fiataloknak, hogy tanuljunk? Nem tudni, csak az biztos, hogy nem akarta, hogy vele együtt elhaljon egy morzsája is a hagyományoknak.

Közel egy éve foglalkozom ezekkel az elsárgult, töredezett papírlevelekkel. Közszönöm régen elhunyt elődeinknek, hogy megengedték, hogy betekintsek életükbe. Tanultam, példát kaptam, és úgy érzem, hogy egy sróffal jobb utód lettem közben. Remélem, nem én leszek az egyetlen.

Melléklet

A lista csak azoknak a selmeci/soproni erdőlómérnököknek nevét tartalmazza, akik a „Családi Értesítő” körével levelező kapcsolatban álltak, vagy később *Roller* dékánnal leveleztek, és 1956 előtt hagyták el az országot. Legtöbben 1890-1905 között születtek, több mint fele még Selmecebán végzett. Minden jel és utalás szerint a külföldre távozottak száma kb. kétszerese ennek a listának.

Dél-Amerika:

Bánffy Endre, Argentína; Egyházi József, Chile/USA; Erdőssy János, Argentína; Götze Zoltán, Brazília; Illyász (May) Ervin, Colombia; Kovács Ernő, Argentína; May Ottó, Brazil/Arg.; Rákos B. Miklós, Venezuela, Réz Endre, Brazília; Sperling Oszkár, Brazília; Szatmári László, Argentína; Thuronyi Béla, Brazília; Vadon Sándor, Argentína; Vági István, Chile; Worschütz Frigyes, Argentína

Egyesült Államok

Asbóth Pál, USA/D-Amerika, Balogh-Jekei Béla, Csányi Aladár, Farkas Jenő, Hajdu Gyula, Jellachich László, Kapácsi Miklós, Koller Pál, Mindel Alfonz, Mut-

nyánszky Zoltán, Násfai (Niederman) Árpád, de Pottere Gerald, Seregély Pál, Stranszky János, Tóth László, József, Svédország/USA; Vitézy (Früstök) László

Európa

(?)ölich Gyula, Ausztria; Ouriss László, Ausztria; (?)altenbach Ferenc, Germany?; Kendeffi Miklós, Ausztria; Kovács Gyula, Belgium; Király (Kori) Oszwald, Ausztria; Leich Ottó, Ausztria; Martinkovics Anton, Ausztria; Nagy Mibály, Italy; Orb Pál, Ausztria; Páczner Károly, Ausztria; Seberg Károly, Germany; Simonkay (Schmotzer) Gy., Ausztria; Sartorius László, Svájc; Szeless István, Ausztria; Thiringer Já-

nos, Svédország; Wittelsbach Lajos, Germany

Ausztrália

Földváry László, Geffert István, Gerlay (Klee) Arnold, Kókai József

Canada

Kiss Imre, Plathy Béla, Sallay József, Sotonyi (Schultz) Károly, Szinay (Neubauer) János

Bujtár Ágoston, Irán; Havas István, Turkey

Szerepelnek a levelekben, de ország-megjelölés nélkül:

Asztalowsky János, Fábíán János, Modly István, Nagy József, Lengyel Sándor, Székely Elemér, Takács „Cs.”

Erdei iskola a Ruhr-vidéken

A 2000-ben aláírt, illetve 2004-ben megerősített német-magyar erdészeti együttműködési szerződés keretében szerencsém volt látogatást tenni tavaly év végén Észak-Rajna-Wesztfáliában (a továbbiakban ÉRW), a Ruhr-vidék szívében.

Roland Migende erdőmérnök – aki nem mellesleg **egyesületünk tiszteletbeli tagja** – meghívására indultam el 5 napos szakmai tapasztalatcserére és tanulmányutra a Ruhr-vidékre.

A Ruhr-vidék, Nyugat-Németország legjelentősebb vidéke, bányák, kohók, ipari üzemek, füstöt okádó gyárkémények hazája – gondolom sokunknak ez a plasztikus és lehangoló kép villanna be, hisz a földrajzórák és a szorgos tanulás meghozza gyümölcsét (sic.)

A dortmundi reptérről 30 km-re található meg Arnsberg ódon és szinte érintetlen középkori városát. A várostól 6 km-re már szembeötlik a kétszintes épületkomplexum, az arnsbergi erdei iskola. Minhármunkat (*Roland Migendét, Christiane Pape* dortmundi tanárnőt és erdőpedagógust – állandó kísérőimet – és szerénységemet) az erdei iskola igazgatója, **Ralf Neuheuser** erdőmérnök látott vendégül. Az „ismerkedési est” ropant szívélyes volt, és ez a szívélyesség az 5 nap végére, szerénység nélkül mondhatom, barátsággá vált. Mivel este érkeztem, a másnap reggel szolgált óriá-

si meglepetéssel: egy gyönyörű, természetvédelmi oltalom alatt álló erdőtümbben találtam magam, melyet alapvetően idős és középkorú lágy lombos fajok alkottak természetesen kezelve. Hihetetlen hangu-

lata van egy ilyen erdőnek, ez kuriózum nem csak ÉRW tartományban, de országosan is. Ideális helyszín egy erdészeti erdei iskolának, melynek tanulóit 4 napos turnusokban fogadják hetente. Reggel pontban 9-re megérkeztek a gyerekek, az arnsbergi általános iskola alsós tanulóit, akik bentlakásos rendszerben kötött, szervezett programokon vettek részt. A program kidolgozásánál az erdész szakemberek figyelembe veszik az életkori sajátosságokat kívül az éppen aktuális tananyagot is, de alapvetően a négy nap az erdőről, az erdészeti munkákról, erdőgazdálkodásról és nem utolsósorban az erdészekről szól! Az erdei iskolai foglalkozásokat erdészek vezetik, bevonva a kísérő tanárokat is. A programot előzetesen egyeztetik az iskolai tanárokkal. Hihetetlen volt számomra, hogy az ajánlott programot 99%-ban elfogadják az iskolák, persze igény esetén menet közben is változtatható de ez nagyon ritkán fordul elő! Irigylésre méltó, hogy egy professzionális szinten felszerelt tanmű-

helyt is megismerhettem, ahol minden tanulóknak külön munkapadja van, szó szerint fűrhat-faraghat, famegmunkáló és -díszítő szerszámok széles választéka áll rendelkezésre, melyet a gyerekek felügyelet mellett használhatnak. Személyesen megcsodálhattam, hogy 10 éves gyerekek erdész felügyelete alatt díszes sétabotot faragtak az erdőről hozott ágakból. A munkavédelmi oktatás jelentőségét és mikéntjét mi sem jellemzi jobban, hogy még nem történt baleset, pedig a német gyerekek ugyanolyan elevenek, bohók és fegyelmezetlenek, mint nálunk. Juventus ventus! Egyébként a foglalkozások, a tematika megegyezik a miénkkel, két különbséggel: az eltérő jellegű speciális foglalkozásokon más-más erdész szakember dolgozik, valamint csak és kizárólag erdész szakemberek vannak az erdei iskola részéről. Ars poeticájuk, hogy erdészeti munkákat és az erdőt az erdész mutassa be, és ha valaki erdei iskolába jön, azt az erdőért és az erdészeti ismeretekért tegye.

A költség 65 Eu/nap teljes ellátással, de ebből csak 12 Eu-t fizetnek a szülők, a többit ÉRW tartomány biztosítja, illetve

(Folytatás a 159. oldalon)

